

CZEŚĆ II. INNE

PART II. OTHERS

RECENZJA KSIĄŻKI „SZCZĘŚLIWI I BIEDNI. WIEŚ I ROLNICTWO WOBEC WSPÓŁCZESNYCH WYZWAŃ ROZWOJOWYCH” WYDAWNICTWA UNIWERSYTETU WARSZAWSKIEGO, WARSZAWA 2013

Maciej Jędrusik

Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej

Są książki, które czyta się ze szczególnym wzruszeniem. Należą do nich dzieła poświęcone wybitnym naukowcom, którzy swe życie znaczyli dokonaniem wynikającym z dociekliwości naukowej i ciekawości świata. Taką osobą jest Profesor Janusz Gudowski. Taką książką jest: „*Szczęśliwi i biedni. Wieś i rolnictwo wobec współczesnych wyzwań rozwojowych*”.

To intrygujące opracowanie, zarówno pod względem treści jak i formy. Oprócz serdecznych, co zrozumiałe, listów gratulacyjnych z polskich i zagranicznych uczelni, znalazły się w nim krótkie wspomnienia współpracowników i towarzyszy podróży – pisane z serca, często z bardzo osobistymi wątkami. W księgach jubileuszowych taka zawartość nie dziwi. Ba, zdumiewająca byłaby jej nieobecność.

Księgi jubileuszowe z zasady zawierają także rozdziały autorstwa osób, które czują potrzebę (lub są skłonięne do realizacji takiej potrzeby) napisania czegoś, by wyrazić szacunek jubilatowi. Jakże często takie opracowania, choć z serca tworzone, stają się eklektycznym zbiorem tekstów o różnej tematyce, wadze naukowej i staranności. Rzadkością jest praca tematycznie spójna, a przy tym nawiązująca do działalności osoby fetowanej.

I właśnie wiele cech takich rzadkich prac posiada „*Szczęśliwi i biedni...*”. Blisko 250 stron zajmują w niej dwie zwarte tematycznie części: „*Rolnictwo a środowisko przyrodnicze*” oraz „*Społeczeństwa wiejskie: kultura i gospodarka*”. Z jednej strony świadczy to o dyscyplinie autorów, z drugiej – o szerokim i konsekwentnym koncentrowaniu się Jubilata na zagadnieniach rozwoju obszarów wiejskich i uwarunkowaniach rozwoju rolnictwa. To zagadnienia bliskie i ekonomistom, i geografom, i kulturoznawcom, i antropologom społecznym. Stąd w gronie autorów znaleźli się przedstawiciele wspomnianych nauk i dyscyplin naukowych. Czytając ich teksty można zadać sobie pytanie: a kim naprawdę jest Profesor Janusz Gudowski? Ekonomistą? Geografem? Afrykanistą?

Gdy zajrzeć do pasjonującego rozdziału „*Polski mit o afrykańskim rolnictwie*” (F. Plit) wątpliwości się mno-

żą. Zdaniem autora (w pełni uzasadnionym argumentami) Jubilat należy do nielicznych kompetentnych autorów prac o geografii rolnictwa – w szczególności Afryki. Florian Plit pisze: „Czy rzeczywiście w Polsce nie ma pozycji, z których można byłoby czerpać rzetelną o nim wiedzę? Pozycje takie są, acz jest ich stosunkowo niewiele. Wymienić tu można np. *Zarys geografii rolnictwa* J. Falkowskiego i J. Ostrowickiego (2001), będący zaktualizowaną wersją podręcznika J. Ostrowickiego (1973), a także publikacje J. Gudowskiego. Większe znaczenie opiniotwórcze ma rozdział w jednej z encyklopedii geograficznych (Gudowski 1996) – pozycji wielkonakładowej i wykorzystywanej później w innych wydawnictwach encyklopedycznych... (s.167).

Z kolei lektura licznych tekstów z części trzeciej – dotyczącej społeczeństw wiejskich, skłania do refleksji nad zasięgiem przestrzennym zainteresowań badawczych Jubilata. On sam prowadził liczne obserwacje i studia terenowe poza Polską – zwłaszcza w Turcji i na Ukrainie, choć nieobce mu były Indie i kraje Afryki. Nic dziwnego, że we wspomnianej części książki większość tekstów dotyczy właśnie tych krajów. Autorami są często zagraniczni i krajowi towarzysze badań prof. J. Gudowskiego. Wsi tureckiej dotyczą artykuły autorstwa G. Eraktan „*Struktura i zmieniające się cechy szczególne tureckiej wsi*” oraz S. Gün: „*Tureckie prawo dziedziczenia w rolnictwie a ubóstwo*” (oba opublikowane po angielsku). Z kolei o Karpatach Wschodnich napisali M. Lechowicz (*Rozwój agroturystyki na obszarach górskich. Studium porównawcze obszarów karpacczych w Polsce i na Ukrainie*) i – w języku ukraińskim – Jurij Nesteruk (*Sytuacja ekologiczna i społeczno-gospodarcza pasterstwa na Huculszczyźnie...*). Te artykuły o Turcji oraz o Ukrainie – stanowią klamrę mieszczącą bardzo interesujące studia szczegółowe z różnych stron biednego, ale może szczęśliwego świata.

Są to przeważnie wyniki prac terenowych prowadzonych przez autorów w odległych częściach globu: w Sudanie (M. Ząbek), Peru (M. Czerny), Meksyku (M. Skoczek), Zjednoczonych Emiratach Arabskich (I. Łęc-

ka, A. Dudek), Brazylii (Z. Jaegermann, B. Lisocka-Jaegermann), Autonomii Palestyńskiej (Falez Freijat Abu Sitta) i w... Polsce (E. Puchnarewicz).

Taka różnorodność geograficzna wskazuje na fakt postrzegania J. Gudowskiego jako autorytetu w dziedzinie problematyki niedorozwoju.

Prawie jedną trzecią książki zajmują artykuły problemowe poruszające zagadnienia istotne o znaczeniu globalnym, a nawiązujące do kolejnej naukowej pasji Jubilata – przyrodniczych i pozaprzyrodniczych uwarunkowań rolnictwa.

Pierwszy z tych „globalnych” tematów to ocieplenie. Pisze o tym M. Adamowicz („*Zmiany klimatyczne a rozwój rolnictwa*”). Globalne ocieplenie to jeden z najpopularniejszych współcześnie tematów bulwersujących świat gospodarki i polityki. Ocieplenie i zmiany klimatyczne pojawiają się najczęściej w kontekście narastających zjawisk ekstremalnych a badacze bardziej zajmują się skutkami tych zjawisk i prognozowaniem, niż poważnymi analizami możliwości adaptacyjnych środowiska. Artykuł M. Adamowicza to interesujący przegląd działań – przeszłych, aktualnych i przyszłych – które są lub mogą być podejmowane wobec perspektywicznych zmian klimatu w ramach Wspólnej Polityki Rolnej.

Wspólna Polityka Rolna – w odniesieniu do Polski i w perspektywie 2014-2020 – pojawia się także w kontekście ochrony środowiska w artykule W. Dembka. Przedstawia on m.in. zestawienie potrzeb w zakresie ochrony środowiska obszarów wiejskich.

Równie nośnym i aktualnym zagadnieniem jest rozwój zrównoważony. O nim pisze W. Kowalczewski („*Zrównoważony rozwój jako podstawa gospodarki*”) postulując większe zaangażowanie państwa w procesy rozwojowe i krytykując hasła neoliberalne. Z tym tekstem nieprzypadkowo sąsiaduje angielskojęzyczny artykuł o działaniach prośrodowiskowych w tureckim rolnictwie (E. Olhan) przedstawiający rozważania na temat racjonalizacji wykorzystywania zasobów środowiska w procesie intensyfikacji produkcji rolniczej i minimalizacji negatywnych skutków tego zjawiska.

Wspomniany artykuł to znakomite przejście do kolejnego tekstu o dużej aktualności – „*Can Agriculture help Turkey's „Green Growth”?* (I. Dellal). „Zielony wzrost” to jedna z modnych w świecie koncepcji rozwoju gospodarczego, a jej realizacja w Turcji wymaga uwagi przy wykorzystywaniu zasobów ziemi, a zwłaszcza wody i redukcji emisji gazów cieplarnianych.

Jak w tym kontekście nie wspomnieć szerzej o racjonalnym gospodarowaniu zasobami wody? Problemy technologiczne we współczesnym nawadnianiu opisuje J. Jeznach, a wykorzystanie zasobów wodnych charakteryzuje R. Miklaszewski. Obaj autorzy nawiązują do globalnych problemów gospodarki wodnej zwłaszcza na obszarach o deficycie wody. A przecież większość terenów opisywanych w studiach szczegółowych to właśnie takie obszary.

I tak budowana jest spójność książki. Kolejne teksty nawiązują tematyką do sąsiednich. Studia szczegółowe ułatwiają rozumienie ogólniejszych idei, nierzadko zresztą poszerzając ogólną tematykę, zachęcając czytelników do intelektualnych wycieczek w strony mało znane i geograficznie, i merytorycznie. Warto to przeczytać!

A wszystko zawarto w starannie wydanej, zaopatrzonej w twardą okładkę, liczącej 291 stron, książce wydanej w 2013 r. przez Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego. Wyrazy uznania należą się redaktor naukowej publikacji (A. Dudek), bo uporządkowanie i ustrukturyzowanie takiego zróżnicowanego materiału nie było sprawą oczywistą. Fakt, że mogłem napisać tyle dobrych słów o publikacji w znacznej części jest i jej zasługą.

Jeśli czegoś żał, to – przy dużej staranności edytorskiej – lepszej oprawy ilustracyjnej. Poszczególne teksty dotyczą obszarów i zagadnień łatwych do zilustrowania dobrymi, kolorowymi fotografiami. Tymczasem zdjęcia są nieliczne, szaro-bure. Jedna zaledwie kolorowa fotografia przedstawia, i słusznie, Jubilata. Rozumiem, że brak lepszych ilustracji jest wytłumaczony skromnym budżetem publikacji, ale... żał.

Adres do korespondencji:

prof. dr hab. Maciej Jędrusik
Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II
w Białej Podlaskiej
ul. Siderska 95/97, 21-500 Biała Podlaska, Polska
e-mail: maciusik1@uw.edu.pl
tel. +48 22 55 20 646

**A REVIEW OF A BOOK „CONTENT AND POOR. COUNTRYSIDE AND AGRICULTURE
AGAINST CONTEMPORARY CHALLENGES OF DEVELOPMENT”
WARSAW UNIVERSITY PUBLISHING HOUSE, WARSAW 2013**

Maciej Jędrusik

Pope John Paul II State School of Higher Education in Białą Podlaską

There are books, which are read with a particular affection. These include works devoted to eminent scientists, who signify their life with achievements resulting from scientific inquisitiveness and curiosity for the world. Such person is professor Janusz Gudowski. Such book is: „*Content and poor. Countryside and agriculture against contemporary challenges of development*”.

It is an intriguing analysis, both in terms of content and form. Apart from affectionate, which is fully understandable, congratulatory letters from Polish and foreign universities, we can find in it short memories of co-workers and fellow-travellers – written from the bottom of their hearts, often with very personal thread. In jubilee book such content is not a surprise. Indeed, its absence would be astonishing.

Jubilee books in principle contain also chapters by people who feel the need (or are induced to fulfillment of such need) to write something in order to show respect to the jubilarian. Quite often such analyses, albeit composed from the bottom of one’s heart, become an eclectic text collection with various subject matters, scientific scale and diligence. A work which is coherent in subject matter while referring to the activities of celebrating person is a rarity.

Many features of such rarity works can be found in „*Content and poor...*”. Nearly 250 pages are encompassed by two parts, coherent in subject matter: „*Agriculture vs. natural environment*” and „*Rural society: culture and economy*”. On the one hand it demonstrates the authors’ discipline, on the other – the wide and consistent Jubilarian’s concentration on issues of development of rural areas and agriculture development conditioning. These are issues close to economists, geographers, cultural experts and social anthropologists. Hence, the authors are representatives of above sciences and discipline of science. While reading their texts one can ask a question: who really is professor Janusz Gudowski? An economist? A geographer? An Africanist?

Concerns multiply when we look into the fascinating chapter „*Polish myth on African agriculture*” (F. Plit). In author’s opinion (fully well-grounded by arguments) Jubilarian belongs to few competent authors of agricultural geography works – in particular of Africa. Florian Plit writes: “Are there actually no books in

Poland, from which we could gain sound knowledge? Such books exist, albeit they are relatively small. We can enumerate e.g. *Outline of agricultural geography* J. Falkowski and J. Ostrowski (2001), which is an updated version of J. Ostrowski’s book (1973) as well as J. Gudowski’s publications. A chapter in one of the geographical encyclopedia has a greater opinion making meaning (Gudowski 1996) – multi-circulation book used later in other encyclopedia publishers...” (p.167).

On the other hand, reading of many texts from the third part – concerning rural societies, provokes thoughts about spatial range of Jubilarian’s scientific interests. He himself conduct numerous observational and field studies outside Poland – especially in Turkey and in Ukraine, although India and African countries were also familiar to him. No wonder that in the above part of the book most texts concerns these countries. Authors are often foreign and domestic study companions of Prof. J. Gudowski. Turkish village is regarded in G. Eraktan’s articles „*Structure and changing features of Turkish countryside*” and S. Gün: „*Turkish inheritance law in agriculture vs. poverty*” (both published in English). In turn, about East Carpathian wrote M. Lechowicz (*Development of agritourism in the mountain areas. A Comparative Study of the Carpathian areas in Poland and Ukraine*) and – in Ukrainian – Jurij Nesteruk (*The situation of ecological and socio-economic pastoralism in the Hutsul region...*). These articles about Turkey and Ukraine – represent a staple of very interesting specific study from all sites of a poor, however happy world.

These are usually the results of field studies conducted by authors in distant parts of the globe: in Sudan (M. Ząbek), Peru (M. Czerny), Mexico (M. Skoczek), United Arab Emirates (I. Łęcka, A. Dudek), Brazil (Z. Jaegermann, B. Lisocka-Jaegermann), Palestinian National Authority (Falez Freijat Abu Sitta) and in... Poland (E. Puchnarewicz).

Such geographical variety indicates the fact that J. Gudowski is seen as authority in the area of underdevelopment issue.

Almost a third of the book is devoted to issue articles, which consider vital questions of global importance while referring to another scientific passion of Jubilarian – nature and non-nature agricultural conditioning.

First of the “global” topic is the global warming. M. Adamowicz („*Climate change and agricultural development*”) writes about it. Global warming is one of the most popular contemporarily topics which outraging the world of economy and politics. Global warming and climate changes appear most often in view of increasing extreme phenomena while researchers work on the effects of those phenomena and forecasting rather than serious analyses of the adaptation possibilities of the environment. The article written by M. Adamowicz is an interesting conspectus of activities – past, prevailing and future – which can be undertaken considering prospective climate changes within Common Agricultural Policy.

Common Agricultural Policy – regarding Poland and 2014-2020 prospective – appears also in the context of environmental protection in W. Dembek’s article. He presents, i.a. specification of needs in terms of environmental protection of rural areas.

Sustainable development is equally live and current issue. W. Kowalczewski („*Sustainable development as a basis of economy*”) writes about it postulating greater engagement of the state in the development processes and criticizing neoliberal slogans. An intentionally English article concerning pro-environmental activities in the Turkish agriculture is adjoined to this text (E. Olhan). It presents reflection on the rationalize exploitation of environmental resources in the process of intensification of the agricultural production as well as minimalizing the negative effects of this process.

The abovementioned article is an excellent passage into another article with great validity - „*Can Agriculture help Turkey’s „Green Growth”?*” (I. Dellal). „Green Growth” is one of the world’s fashionable concept of economic development and it realization in Turkey

demands attention regarding earth’s exploitation, in particular water and the reduction of greenhouse gas emission.

How can we, in this context, not mention the rational management of water resources? Technological problems in the contemporary irrigation are described by J. Jeznach and the exploitation of water resources is characterized by R. Miklaszewski. Both authors relate to the global problems of water economy, especially in the areas with water deficiency. Yet, most territories described in specific study are precisely such areas.

This is how the consistency of the book is built. Subsequent texts are topic related to the adjoined. Specific studies facilitate the understanding of general idea, often widening the general subject matter. Thus, they encourage the readers to intellectual journey into less known geographically and essentially sites. It is worth reading!

And all was included into scrupulously printed, provided with hardback, 291 pages book, published in 2013 by Warsaw University Publishing House. Compliments needs to be paid to the science editor of the publication (A. Dudek) as arrangement and settlement of this varied material was not an obvious issue. The fact that I could write so many positive words about the publication is for the most part its merit.

If I may point out any regrets at all – with the great editorial accuracy – I would indicate the lack of better illustrations. Particular texts concern areas and issues which are easy to illustrate with good, colorful photographs. Meanwhile, there are few, insignificant pictures. Only one, colored photograph shows, and rightly so, the Juliarian. I understand the fact that the lack of better illustrations is explained by tight budget, however... it is a pity.

Address for correspondence:

Prof. dr hab. Maciej Jędrusik

Pope John Paul II State School of Higher Education
in Biała Podlaska

Sidorska St. 95/97, 21-500 Biała Podlaska, Poland

e-mail: maciusik1@uw.edu.pl

phone: +48 22 55 20 646